

УДК 378:37.011.3-051:78

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/40-1-25>**Наталія АШИХМІНА,***orcid.org/0000-0001-8843-5217*

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри диригентсько-хорової підготовки

Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського

(Одеса, Україна) *ashihmina_n-81@ukr.net***Сніжана КЛЮЄВА,***orcid.org/0000-0002-1398-6513*

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри музичного мистецтва та хореографії

Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського

(Одеса, Україна) *klyuyeva.s@gmail.com***Світлана КОРЧЕВНА,***orcid.org/0000-0003-3301-6204*

старший викладач кафедри музично-інструментальної підготовки

Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського

(Одеса, Україна) *svet_luna@ukr.net*

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті висвітлено особливості мистецької освіти, її основні орієнтири. Зроблено акцент на музичній освіті як важливому елементі мистецької культури суспільства, що розвивається в діалектиці традицій та інновацій професійної мистецької освіти. Зазначено, що дослідження формування компетентностей і ціннісних орієнтацій у здобувачів вищої освіти на основі міждисциплінарної інтеграції сприяє вирішенню завдань посилення педагогічної спрямованості навчання в мистецькому закладі вищої освіти. Акцентовано увагу на компетентнісній парадигмі, яка орієнтує на презентацію результатів освітнього процесу в закладі вищої музично-педагогічної освіти у вигляді сформованої системи професійних та освітніх компетентностей фахівців у галузі музичного мистецтва. Визначено сутність поняття «професійна компетентність майбутніх фахівців у галузі музичного мистецтва» та основні фактори, що впливають на її формування: музичні здібності, креативність, педагогічна творчість, творча самореалізація особистості. Аналіз наукової літератури дав змогу визначити, яким чином відбувається формування освітніх компетентностей здобувачів факультетів музичної освіти та розглянути деякі з них більш детально. Вказано функції (інформаційна, загальнокультурна, нормативно-регулююча, ціннісно-орієнтаційна, інтерпретаційно-конструююча, інтерактивна, інтегруюча, функція самосвідомості, розвиваюча, формувально-перетворююча) та складові частини (пізнавальні, комунікативні, креативні, естетичні) освітніх компетентностей у підготовці майбутніх фахівців у галузі музичного мистецтва. Розроблено модель забезпечення освітніх компетентностей у підготовці здобувачів факультетів музичної освіти. З'ясовано, що субстанціональну основу мистецької освіти складають ціннісні орієнтації. До них віднесено найбільш досконалі, зразкові форми, норми, пропорції культурних феноменів і артефактів у мистецтві. Розроблено модель формування ціннісних орієнтацій здобувачів вищої мистецько-педагогічної освіти.

Ключові слова: вища освіта, освітнє середовище, мистецтво, музичне мистецтво, особистість, здобувач, компетентнісно-зорієнтований підхід, цінності.

Nataliia ASHYKHMINA,*orcid.org/0000-0001-8843-5217*

PhD in Pedagogy, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Conducting and Choral Training

South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky

(Odesa, Ukraine) *ashihmina_n-81@ukr.net***Snizhana KLIUIEVA,***orcid.org/0000-0002-1398-6513*

PhD of Philosophy, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Musical Art and Choreography

South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky

(Odesa, Ukraine) *klyuyeva.s@gmail.com*

Svitlana KORCHEVNA,

orcid.org/0000-0003-3301-6204

*Senior Lecturer at the Department of Musical and Instrumental Training
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky
(Odesa, Ukraine) svet_luna@ukr.net*

FORMATION OF COMPETENCIES AND VALUE ORIENTATIONS OF HIGHER ARTISTIC EDUCATION: THEORETICAL ASPECT

The article highlights the features of art education, its main landmarks. Emphasis placed on music education as an important element of the artistic culture of society, which is developing in the dialectic of traditions and innovations of professional art education. It is noted that the study of the formation of competencies and value orientations in higher education seekers on the basis of interdisciplinary integration helps to solve the problem of strengthening the pedagogical orientation of education in a music institution of higher education. Emphasis placed on the competence paradigm, which focuses on the presentation of the results of the educational process in the institution of higher music and pedagogical education in the form of a system of professional and educational competencies of specialists in the field of music. The essence of the concept "professional competence of future specialists in the field of music art" and the main factors influencing its formation are defined: musical abilities, creativity, pedagogical creativity, creative self-realization of the person. The analysis of the scientific literature made it possible to determine how the educational competencies of art faculty students are formed and to consider some of them in more detail. Functions (informational, general cultural, normative-regulatory, value-oriented, interpretive-constructive, interactive, integrating, function of self-consciousness, developing, formative-transforming) and components are indicated (cognitive, communicative, creative, aesthetic) educational competencies in the training of future professionals in the field of music. The model of providing educational competencies in the training of applicants for art faculties has been developed. It was found that the substantial basis of art education is value orientations. These include the most perfect, exemplary, harmonious forms, norms, proportions of cultural phenomena and artifacts in art. The model of formation of value orientations of applicants for higher art education has been developed.

Key words: *higher education, educational environment, art, music art, personality, applicant, competence-oriented approach, values.*

Постановка проблеми. Перебудова структури і змісту вищої освіти, нові вимоги до освітнього рівня фахівців та їх конкурентоспроможності при вільному працевлаштуванні, які диктуються умовами сучасного суспільства, визначають необхідність якісної підготовки здобувачів вищої освіти, зокрема в галузі мистецтва. І в авангарді цієї роботи сьогодні повинні знаходитися випускники закладів вищої мистецької освіти, що займаються педагогічною діяльністю, які за своєю природою праці покликані зберігати і розвивати культуру суспільства, формувати засобами мистецтва духовно-моральний, творчий потенціал підростаючого покоління.

Сутність і значення креативно-творчої природи мистецької освіти полягають у розвитку і вдосконаленні її методологічного потенціалу щодо освоєння історії культури і мистецтва, у формуванні нових понять і категорій, що віддзеркалюють реальності сучасного світу, його трансформації та зміни, у створенні поліфонії форм і напрямків соціогуманітарного знання.

Викликом педагогіки вищої мистецької школи, у т.ч. музичної, є завдання побудови освітнього процесу в чіткому взаємозв'язку з досягненнями, що задаються державними освітніми стандартами, компетентностями та цінностями. Це вима-

гає адаптації педагогічних прийомів і методів до орієнтації на досягнення заданих параметрів. Потребують конкретизації загальні та індивідуальні технології викладачів щодо розвитку таких компетентностей і цінностей. У зв'язку із цим проблема формування компетентностей та ціннісних орієнтацій здобувачів вищої освіти як основи їх професійної майстерності і особистісного зростання стає однією з найактуальніших.

Аналіз досліджень. Різні аспекти професійної мистецької освіти, такі, як теоретичні основи підготовки майбутніх педагогів-музикантів, особливості формування методологічної культури, особливості розвитку художнього мислення, специфіку різних напрямів музично-педагогічної підготовки (музично-теоретичної, виконавської, методичної), розкривають у своїх роботах Л. Беземчук (Беземчук, 2014), О. Боблієнко (Боблієнко, 2013), П. Завгородній (Завгородній, 2012), О. Комаровська (Комаровська, 2016), А. Растрігіна (Растрігіна, 2013), Р. Шамаєва (Шамаєва, 2010), О. Яненко (Яненко, 2013) та ін. Проблема формування професійної компетентності вчителя музичного мистецтва та процес його фахової підготовки є предметом дослідницької уваги В. Лісового (Лісовий, 2018), Т. Руденської (Руденська, 2017), Н. Юдзіонка (Юдзіонка, 2011) та багатьох інших педагогів.

Мета статті – визначити особливості впливу вищої мистецької освіти, в т. ч. музичної, на формування компетентностей та ціннісних орієнтацій здобувачів.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку гуманітарної освіти важливу роль відіграє одна з її складових частин – це мистецька освіта, метою якої є виховання духовно-цілісної особистості, покликаної розуміти і осмислювати світ, суспільство, людину з позиції естетичних, моральних цінностей, історичного та культурного практичного досвіду. В основі цього досвіду, його ідеально-смысловий стрижень, завдяки якому створена вся людська цивілізація, знаходяться цінності.

Система вищої мистецької, зокрема й педагогічної, освіти зорієнтована на кращі, досконалі форми та моделі в історії культури та освіти, що формує уявлення про систему цінностей як основи гуманітарного знання (Комаровська, 2016: 7).

Креативність сучасної мистецької освіти полягає в тому, щоб здобувачі осмислювали парадигму цінностей, яка є рухом і динамікою соціуму до нових цивілізаційних світів і міжкультурної взаємодії. В якості прикладу в контексті наших досліджень можна привести положення Болонської декларації та інтерпретації до них, в яких формулюються трансверсальні компетенції як неокласичні цінності. Так, йдеться про те, щоб розвивати у здобувачів вищої освіти трансверсальні цінності, життєві навички як відповідь на мінливий характер ринку праці, на необхідність кращого працевлаштування. До таких універсальних цінностей, із точки зору вчених, відносяться такі: навички проведення досліджень; креативне мислення (напрацювання стратегій використання та управління ресурсами, оцінка); навички комунікації та міжособистісного спілкування (включаючи навички презентацій); встановлення ділових контактів і робота в команді; управління власним зростанням; письмова мова; навички викладання; швидкість читання; виступ у засобах масової інформації та перед публікою (Байденко, 2006: 34). Вищезазначені положення, що відображають соціокультурні явища сучасного світу, на наш погляд, представляють сучасну парадигму мистецької освіти.

У свою чергу, музична освіта – важливий елемент мистецької культури суспільства, що розвивається в діалектиці традицій та інновацій професійної мистецької освіти. Багата історія музичної педагогіки як галузі наукової і практичної діяльності дозволяє виявити її головні відмінні характеристики: консервативність, стійкість, безперервність.

Модернізація системи вищої освіти в галузі музичного мистецтва спрямована на розвиток парадигм щодо підготовки кадрів, базовою серед яких є компетентнісна парадигма. Вона націлена на формування в майбутніх фахівців різноманітних, у тому числі професійної та освітніх, компетентностей. Актуальність проблеми формування професійної компетентності здобувачів обумовлена тим, що дуже часто випускники, які закінчили музичні (творчі), зокрема педагогічні, вищі освітні заклади, не здатні до самостійної професійної діяльності. Серед недоліків – обмежені знання в галузі музичного мистецтва, методології музичної освіти, недостатня концертмейстерська підготовка і виконавська практика (в тому числі погане володіння провідними формами музикування, такими як читання з листа, транспонування, підбір за слухом) тощо. Нерідко зустрічається повна творча неспроможність молодого фахівця. Таким чином, виникає необхідність виділення факторів, що впливають на формування професійної компетентності випускника та сприяють його творчій самореалізації.

Поняття професійної компетентності здобувачів у галузі музичного мистецтва розглядається у психолого-педагогічних та мистецтвознавчих дослідженнях як: складне структуроване утворення, здатність фахівця діяти у професійній ситуації невизначеності (Юдзіонук, 2011); складна багаторівнева характеристика особистості фахівця мистецької спеціальності (Руденька, 2017); здатність студента на основі фахових знань до володіння алгоритмом розв'язання музично-педагогічних задач та професійно-виконавської майстерності, до здійснення поліхудожнього виховання учнів як особистісно-зорієнтованого планомірного залучення їх до різних видів мистецтва в їхній взаємодії (Боблієнко, 2013).

На нашу думку, професійну компетентність можна визначити як комплексний ресурс особистості, який забезпечує можливість ефективної взаємодії з оточуючою дійсністю в тій чи іншій професійній сфері і який залежить від необхідного для цього набору професійних компетенцій. Вимоги до професійної компетентності представлені у вигляді так званого професійного профілю майбутнього фахівця, що є комплексом фахових компетенцій, які необхідно сформувати у здобувача в процесі засвоєння ним програм вищої професійної освіти. Компетенції покликані забезпечувати розвиток особистості в цілому з акцентом на інтелектуальний, особистісний, емоційний і суспільний розвиток шляхом опанування всіх галузей професійного знання. Таким чином,

формування професійної компетентності здобувачів-педагогів-музикантів можна уявити як процес формування професійних компетенцій у галузі музичного мистецтва, як творчу самореалізацію особистості в процесі професійної підготовки.

Професійна компетентність здобувачів-педагогів-музикантів передбачає високий рівень підготовки майбутніх фахівців, оскільки їх професійна сфера охоплює широке коло теоретичних питань і художньо-практичної діяльності. До цієї сфери належать: культурно-естетичне і музично-просвітницьке середовище, теорія музики, історичні процеси в розвитку музичного мистецтва, педагогічні системи в галузі музичного мистецтва й освіти, музично-педагогічний і навчально-виховний процеси, музичне виконавство тощо. На формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі музичного мистецтва, на наш погляд, впливає ряд факторів. Серед них: музичні здібності, креативність, педагогічна творчість, творча самореалізація особистості здобувача. Перераховані фактори не вичерпують увесь спектр, який формує комплекс особистісно-професійних якостей, однак утворюють ядро компонентів, що впливають на формування професійної компетентності майбутнього фахівця даної сфери.

Музичні здібності. Як відомо, в музично-освітньому процесі провідною детермінантою є специфічні музичні здібності, розвитку яких приділяється значна увага ще на початковому етапі музичного навчання. Під основними музичними здібностями в музично-педагогічній практиці розуміють музичний слух, музично-ритмічне почуття та музичну пам'ять. Педагогічний досвід свідчить про те, що музичний слух (мелодичний і гармонічний) і музично-ритмічне почуття здатні розвиватися, а емоційна чуйність – посилюватися, але відбувається це тільки в процесі активної художньо-творчої діяльності. Таким чином, розвиток музичних здібностей можливий на будь-якому етапі навчання за умови активної музично-творчої діяльності.

Креативність. Творчі здібності особистості в найвищому ступені реалізуються у сфері мистецтва, тому креативність проявляється насамперед у художній практиці, в конкретних формах, наприклад, у музиці і музичній культурі. Креативність – термін сьогодення.

На думку П. Завгороднього, головним завданням сучасного суспільства стає формування креативної особистості як особливого типу людини, характеристики якої є запорукою успішного існування, функціонування і розвитку суспільства (Завгородній, 2012: 235). Вчений В. Лісовий

зазначає, що сьогодні – час людини дії, здатної мислити, в реалізації творчих можливостей якої проявляється її культура життєдії (Лісовий, 2018). Креативне джерело особистості, з точки зору Р. Шамаєвої, лежить в основі потреби до самоактуалізації та самореалізації, до активної творчої діяльності, у здатності до винахідництва, відкриття нового (Шамаєва, 2010).

У структурі ключових (базових) компетентностей фахівця Ф. Шаріпов виділяє креативну компетентність. Нова якість випускника закладу вищої освіти, на думку автора, визначається не тільки обсягом набутих знань та умінь, а і його здібностями до творчого (креативного) мислення, що є основним чинником ефективної діяльності фахівця (Шаріпов, 2012). Таким чином, креативність є атрибутивною характеристикою сучасного фахівця в галузі музичного мистецтва та основою інноваційної художньо-педагогічної діяльності.

Педагогічна творчість. Педагогічна творчість (педагогічна взаємодія) є важливим чинником, оскільки вміння розкрити професійні можливості здобувача багато в чому визначає його подальшу долю в професії. Розвивати творчу індивідуальність – головне завдання педагога-музиканта. У трактуванні Л. Беземчука особистісно-зорієнтоване навчання означає, що його домінантою є забезпечення розвитку та саморозвитку особистості здобувача на основі виявлення його індивідуальних особливостей як суб'єкта пізнання і предметної діяльності (Беземчук, 2014). У процесі педагогічної діяльності необхідно враховувати, що здобувач є не тільки об'єктом впливу, а й суб'єктом діяльності. Ця взаємодія в освітньому процесі є ланкою музичної комунікації: викладач – музичний твір – здобувач. Музичний твір, як центральна ланка комунікації, в процесі музично-виконавської практики, як джерело конкретних художньо-творчих завдань, мотивує майбутнього фахівця щодо пошуків шляхів вдосконалення своєї виконавської майстерності.

Творча самореалізація особистості здобувача. Поняття самореалізація, що розглядається у психології з кінця 70-х рр. ХХ століття, в цілому визначається як розкриття в діяльності людини її сутнісних сил. Близькими до нього є поняття самовдосконалення і самоактуалізація. На думку А. Растрігіної та О. Яненко, самореалізація індивіда є формою зв'язку його з іншими людьми та їхнім досвідом як опори ставлення індивіда до самого себе, засобу подолання власних кордонів. У процесі творчого самовираження, самореалізації проявляються креативні здібності людини (Растрігіна, Яненко, 2013).

Основні компетентності здобувачів факультету музичної освіти

Компетентності	Зміст
1. Здатність користуватися символікою і сучасною термінологією музичної мови	Ця компетенція розвивається на заняттях інструментально-виконавського циклу. Саме тому до програми технічних заліків, на яких здобувачі виконують гами та етюди, додано вивчення низки музичних термінів із урахуванням диференціації вимог до технічного заліку на кожному курсі
2. Здатність розкривати системно-структурні зв'язки музикознавчих, музично-педагогічних, культурологічних, частково методичних понять	Для напрацювання системно-структурних зв'язків музикознавчих, музично-педагогічних понять пропонується здобувачам підготувати різного рівня складності різноманітні анотації до музичних творів, які вони грають на спеціальному інструменті
3. Здатність до перенесення системи фахових знань у площину навчальних дисциплін спеціальності «Музичне мистецтво», структурування навчального матеріалу, проєктування та організація власної художньо-педагогічної та творчої діяльності	Означена компетентність має декілька складових частин: організація власної діяльності відбувається вже з перших кроків навчання за допомогою педагогічного керівництва на індивідуальних заняттях (з основного музичного інструмента, диригування, вокалу). Здобувачі навчаються структурувати навчальний матеріал та переносити ці фахові знання у площину навчальних дисциплін спеціальності «Музичне мистецтво». Поступово ця компетентність розширюється і доповнюється не лише на індивідуальних заняттях, але й на заняттях дисциплін теоретичного циклу
4. Уміння виявляти музикальність, виконавські, інтерпретаційні, артистичні уміння, виконавську надійність фахівця в галузі музичного мистецтва	На заняттях із дисциплін інструментально-виконавського циклу викладачі постійно працюють зі здобувачами над удосконаленням умінь виконання музичних творів в процесі гри на інструменті (фортепіано, баян, бандура і т.п.), над навичками інтерпретації. І саме через художню інтерпретацію формується, розвивається й реалізується художньо-творчий потенціал особистості, здобувача-музиканта, майбутнього фахівця в галузі музичного мистецтва
5. Здатність застосовувати елементи теоретичного та експериментального дослідження для підвищення ефективності мистецько-педагогічної діяльності	Елементами дослідження та пошукової роботи здобувачі опановують під час підготовки кваліфікаційних (бакалаврських і магістерських) робіт
6. Здатність відчувати і демонструвати емоційну чутливість, рефлексію, ціннісне ставлення до музичних творів, здійснювати активне сприймання, запам'ятовування, збереження, відтворення і художньо-педагогічне тлумачення змісту і смислу творів мистецтва	Робота над цією компетентністю ведеться викладачам на всіх курсах. Звичайно, враховується рівень підготовки та навченість кожного здобувача. Усі музичні твори з навчальної програми потребують вивчення змісту та смислу. На молодших курсах це вивчення відбувається за постійної педагогічної підтримки. Викладачі разом зі здобувачами проходять усі етапи: розуміння, запам'ятовування, оволодіння технічними навичками, робота над художньо-образними задачами та емоційним концертним виконанням. На старших курсах ця робота ведеться здобувачами більш самостійно, хоча, необхідно зауважити, що викладач постійно контролює вивчення майбутнім фахівцем музичного твору і корегує цей процес
7. Здатність здійснювати добір методів і засобів діагностування, корекції особистісного і музичного (художнього) розвитку учнів, педагогічного супроводу процесів соціалізації та професійного самовизначення художньо обдарованих учнів	Особливість цієї компетентності в тому, що здатність до добору засобів діагностування, корекції особистісного і музичного розвитку практично не формується під час вивчення дисциплін інструментально-виконавського циклу. Більш предметно її формування відбувається під час засвоєння дисциплін теоретичного циклу: «Музична педагогіка», «Музична психологія», «Методика музичного виховання в дошкільному закладі», «Методика музичного виховання в школі», «Методика навчання гри на музичному інструменті» тощо. Під час засвоєння знань із означених дисциплін майбутні фахівці вирішують низку завдань щодо активізації творчої діяльності в системі професійної підготовки, визначення особливостей використання методу тестування під час діагностики музичних здібностей, створення музично-комунікативних ситуацій для корекції особистісного і музичного розвитку за музично-психологічними законами; визначення мети та основних завдань на заняттях з урахуванням сучасних вимог до розвитку особистості дітей; стимулювання учнів до творчого самовираження в музичній діяльності тощо
8. Уміння свідомо обирати шляхи вирішення непередбачуваних проблем у професійній діяльності	У сучасних умовах закладам вищої освіти необхідно налаштовувати постійні зв'язки з потенційними роботодавцями та враховувати їхні вимоги щодо професійної підготовки майбутніх фахівців. Вимоги до майбутніх фахівців у галузі музичного мистецтва постійно змінюються, корегуються, тому викладачі під час роботи зі здобувачами, прогножуючи непередбачувані ситуації у професійній роботі, повинні впроваджувати проблемні ситуації
9. Відповідальність за забезпечення охорони життя і здоров'я учнів у навчально-виховному процесі та позаурочній діяльності	Кожен викладач повинен знати елементарні санітарні правила, гігієнічні вимоги до параметрів мікроклімату в класах із урахуванням природних умов. Існує ряд правил для охорони голосу, які виконує педагог-вокаліст, урахуваючи вікові особливості учнів, із якими він працює тощо

Джерело: складено автором на основі (Боблієнко, 2013; Загородній, 2012; Лісовий, 2018)

Таким чином, аналіз різних досліджень, наукових праць у галузі педагогіки, психології, музикознавства показав актуальність заявленої проблематики і значимість її вирішення. Спираючись на роботи П. Завгороднього (Завгородній, 2012) та В. Лісового (Лісовий, 2018), а також на власні дослідження креативності та творчості в галузі музичного мистецтва і музичної освіти, можна зробити такі висновки: на формування професійної компетентності випускника факультету музичної освіти впливають різні фактори; підвищення мотивації до творчої самореалізації у здобувачів у процесі професійної підготовки відбувається за умови високої якості викладання дисциплін, співпраці викладачів зі здобувачами, реалізації ціннісної взаємодії всередині музичної комунікації, активної музично-творчої діяльності, набуття та накопичення музично-педагогічного професійного досвіду.

Також варто відмітити, що під час здійснення професійної діяльності фахівець у галузі музичного мистецтва взаємодіє з цінностями мистецтва як вічними цінностями, які він може розуміти і транслювати повною мірою виключно на основі сформованих компетентностей, що дозволяють безперервно поповнювати свої знання, вдосконалювати вміння та здібності, тобто потрібні компетенції саморозвитку. Йдеться, таким чином, про розвиток освітніх компетентностей.

Аналіз наукової літератури дає змогу визначити, яким чином відбувається формування освітніх компетентностей у здобувачів факультету музичної освіти, та розглянути деякі з них більш детально (табл. 1).

На нашу думку, освітні компетентності здобувачів у галузі музичного мистецтва є особистісними якостями, що характеризують готовність

суб'єктів освітнього процесу ефективно вирішувати завдання освітньої та майбутньої художньо-педагогічної діяльності, а також збереження і розвитку культури суспільства.

Логіка формування освітніх компетентностей майбутніх фахівців у галузі музичного мистецтва складається із двох рівнів: освітньо-професійного і професійно-педагогічного. На першому рівні освітні компетентності означають оволодіння здобувачами вищої освіти необхідним «апаратом» художньо-освітньої діяльності. На другому рівні освітні компетентності розглядаються як самостійний вектор професійно-особистісного становлення фахівця, що означає здатність до самоосвіти і реалізації освітньої діяльності.

Освітні компетентності в підготовці фахівців у галузі музичного мистецтва є професійно значущими і виконують ряд функцій (рис. 1).

Складові частини освітніх компетентностей здобувачів факультету музичної освіти визначається таким рядом: пізнавальні (здатність набувати, засвоювати знання, володіння навичками дослідницької, пошукової роботи), комунікативні (володіння діалогом, культурою мови, здатність до сугестії), креативні (творчий підхід, творча спрямованість дій), естетичні (володіння культурою самовираження, прагнення до досконалості).

Тому, з нашої точки зору, освітні компетентності будуть динамічно розвиватися в тому випадку, якщо процес професійної підготовки спрямований на розвиток здобувачів вищої освіти як особистостей у цілісному і всебічному значенні (пізнавальному, художньо-комунікативному, творчому, естетичному).

Процес формування освітніх компетентностей здобувачів факультету музичної освіти реалізується під час виконання таких педагогічних

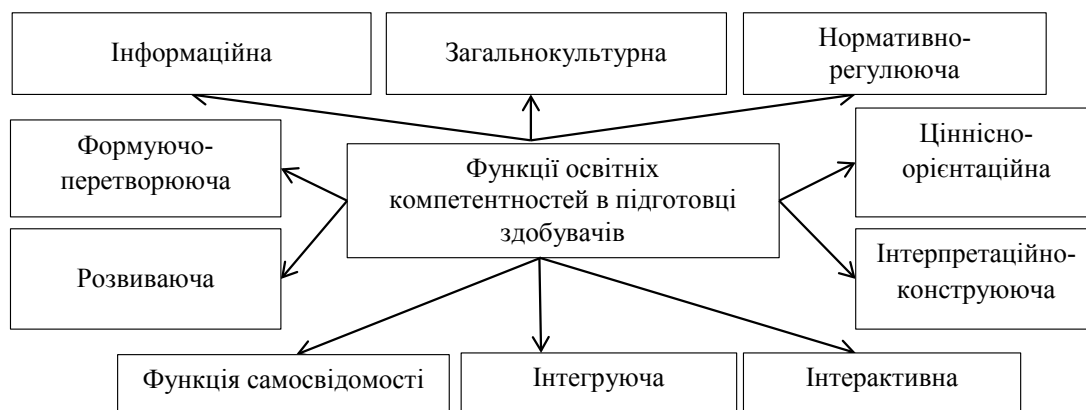

Рис. 1. Функції освітніх компетентностей в підготовці здобувачів факультету музичної освіти

Джерело: складено автором на основі (Завгородній, 2012; Лісовий, 2018)

умов: фундаментально-культурна та художньо-естетична спрямованість професійної підготовки; інформаційно-методична підтримка освітнього та творчого процесів з урахуванням індивідуально-типологічних особливостей здобувачів; використання методу проєктів творчої спрямованості в процесі виконання здобувачами вищої освіти художньо-дослідницьких робіт.

Однією з умов, необхідних для формування освітньої компетентності майбутніх фахівців у галузі музичного мистецтва, є створення особистісно-розвивального середовища в період навчання в закладі вищої освіти. Тут здобувачі отримують не тільки фахові знання і вміння, а й накопичують досвід соціальних і професійних відносин, формують певний світогляд, життєві установки і професійно-ціннісні орієнтації. Нарешті, в цьому середовищі майбутні фахівці долучаючись до певної культури, стають її носіями. Загально-відомо, що формування особистості відбувається протягом усього життя, але саме в закладі вищої освіти закладаються основи тих якостей фахівця, з якими він згодом вступить у нову для нього атмосферу професійної діяльності, де відбудеться його подальший розвиток як особистості.

Моделювання цього середовища здійснюється за допомогою розгортання трьох напрямів діяльності (рис. 2).

У рамках першого напрямку відбувається формування у здобувачів факультету музичної освіти цілісної системи методологічних, теоретичних і практичних знань у сфері багаторівневої системи мистецької освіти. У руслі даного напрямку особливу увагу слід приділяти розвитку художньо-пізнавальної та естетичної компетентності здобувачів вищої освіти.

Другий напрям роботи полягає в забезпеченні суб'єктної позиції здобувачів шляхом упровадження активних методів навчання, які сприяють художньо-комунікативній, творчій, естетичній лінії компетентності. Опановуючи процедуру діалогу між собою під час навчання, здобувачі вищої освіти долучаються до «діалогу з мистецтвом». Ці методи допомагають їм вийти в подальшому до виконання проєктних робіт.

Третій напрям є інтегративним у контексті розвитку освітніх компетентностей здобувачів вищої освіти, оскільки спрямований на забезпечення їх художньо-творчими самостійними, науковими та практичними розвідками. Робота в даному напрямку зорієнтована на підготовку та педагогічний супровід виконання здобувачами творчих, наукових проєктів, що дозволяють розкрити свій творчий потенціал, виразити себе, побудувати свою «матрицю» освітніх компетентностей.

Рис. 2. Модель забезпечення освітніх компетентностей у підготовці здобувачів факультету музичної освіти

Джерело: авторська розробка

Модель формування ціннісних орієнтацій здобувачів факультету музичної освіти

Рівні	Компоненти	Критерії результативності	Показники критеріїв
1-й рівень – початковий, формування ціннісного ставлення	Ціннісно-орієнтаційний	Вихідні знання, формування готовності до сприйняття нових цінностей	Ціннісні потреби як мотив і стимул діяльності, особиста значущість ціннісних орієнтацій
2-й рівень – усвідомлення і засвоєння цінностей	Аксіологічний	Психолого-педагогічна, методологічна, аксіологічна інформативність	Обсяг, систематичність, усвідомленість мистецьких знань
3-й рівень – самовизначення, формування уявлень про цінності	Когнітивно-інтелектуальний	Суб'єктна інтерпретація, рефлексія, корекція, суб'єктна оцінка мистецьких феноменів	Уміння аналізувати, порівнювати, висловлювати свою думку, адекватно оцінювати мистецькі феномени і явища

Джерело: авторська розробка

Однією з найважливіших функцій закладу вищої освіти також є формування у здобувачів ціннісного ставлення до оточуючої дійсності, до середовища, в якому вони перебувають, до культури, яку вони оцінюють або, навпаки, не помічають.

Під ціннісними орієнтаціями студентської молоді розуміється високий рівень духовної культури, що дозволяє направити власні інтереси на пізнання і перетворення об'єктивної дійсності, а також певний рівень самоорганізації, самоконтролю та самодисципліни, почуття відповідальності, справедливості.

Ціннісна орієнтація в підготовці здобувачів факультету музичної освіти визначає стратегічну спрямованість дослідницького пошуку викладачів у вищезазначених напрямках, дозволяє моделювати художньо-освітнє середовище закладу вищої освіти на основі системного підходу, зорієнтованого на формування особистості майбутніх фахівців у галузі музичного мистецтва як суб'єктів професійної діяльності, та забезпечує їхній професійний розвиток у контексті процесів самоактуалізації та самореалізації.

Дослідницький пошук викладача повинен бути пов'язаний із тим, що, з одного боку, нове знання, яке транслюється здобувачам, повинно стати осмисленою особистісною цінністю, пов'язаною із системою цінностей, естетичних установок і моральних переконань суспільства; при цьому слід урахувувати, що в художньо-освітній процес включений суб'єктивний досвід здобувачів, динаміка розвитку освітньої діяльності яких знаходиться в прямій залежності від їхніх інтелектуальних і творчих здібностей, а також систем і значень, що формуються.

Побудова моделі формування ціннісних орієнтацій факультету музичної освіти пов'язана з такими методологічними орієнтирами: освіта –

складний культурний процес передачі ціннісного та художньо-творчого досвіду і створення умов для самовизначення, саморозвитку, самореалізації особистості; діяльність – цілісна система прояву особистісних властивостей, відносин і дій особистості. У нашій моделі формування ціннісних орієнтацій (табл. 2) у здобувачів виділені такі рівні: 1) ціннісно-орієнтаційний; 2) аксіологічний; 3) когнітивно-інтелектуальний.

Сьогодні підготовка сучасних фахівців у галузі музичного мистецтва неможлива без органічного зв'язку із системою знань у різних сферах мистецької педагогіки, культури, освіти тощо, яку дослідники розглядають як багатовимірну систему характеристики. Якість результату підготовки здобувачів розглядається як провідний компонент цієї діяльності.

У результаті для того щоб виховати конкурентоспроможного, сучасного фахівця в галузі музичного мистецтва, заклад вищої освіти повинен не тільки сформувавати у здобувача певну сукупність знань, умінь і навичок, а й забезпечити його набором ключових компетентностей, здібностей, ціннісних орієнтацій для здійснення своєї подальшої професійної діяльності.

Висновки. Ураховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що сучасна мистецька освіта, як частина гуманітарної освіти, знаходиться в постійному пошуку форм, методів, засобів художньо-естетичного освоєння світу.

Музичне мистецтво, у свою чергу, є важливим елементом мистецької культури суспільства, що розвивається в діалектиці традицій та інновацій професійної мистецької освіти. Нині одним із основних завдань вищої мистецько-педагогічної освіти є побудова освітнього процесу в чіткому взаємозв'язку з державними освітніми стандартами щодо формування в здобувачів певних ком-

петентностей (зокрема професійної та освітніх) й ціннісних орієнтацій.

Сукупність усіх складових частин моделей (рис. 2, табл. 2), неухильне дотримання творчого підходу в навчанні, опора на художньо-творчий потенціал здобувачів і погляд на викладача як

на режисера художньо-освітнього процесу оптимізує досягнення поставленої мети – сформованості професійної та освітніх компетентностей, ціннісних орієнтацій у здобувачів вищої мистецької освіти для їхнього подальшого успішного кар'єрного зростання та професійного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байденко В. И. Болонский процесс: проблемы, опыт, решения. Москва : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2006. 190 с.
2. Беземчук Л. В. Структура підготовки майбутнього викладача музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах ВНЗ. *Молодь і ринок*. 2014. № 10. С. 66–70.
3. Боблієнко О. П. Формування поліхудожньої компетентності майбутнього вчителя музики у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : спеціальність 13.00.04. Вінниця, 2013. 258 с.
4. Завгородній П. О. Пріоритетні напрями формування компетентності майбутнього вчителя музики засобами музично-комп'ютерних технологій. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2012. № 7(25). С. 233–239.
5. Комаровська О. А. Мистецька освіта: глибина й багатогранність. *Мистецтво та освіта*. 2016. № 1(79). С. 6–9.
6. Лісовий В. А. Магістерський рівень вищої освіти як основа професійного розвитку майбутніх фахівців музичного мистецтва. *Мистецтво та освіта*. 2018. № 1(87). С. 6–9.
7. Растрюгіна А., Яненко О. Сучасний формат підготовки магістра музичного мистецтва. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2013. Вип. 6. С. 145–155.
8. Руденька Т. М. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей засобами арт-педагогіки : дис. ... канд. пед. наук : спеціальність 13.00.04. Житомир, 2017. 237 с.
9. Шамаєва Р. М. Креативність в музикальній культурі : монографія. Челябинск, 2010. 171 с.
10. Шарипов Ф. В. Педагогика и психология высшей школы : учебное пособие. Москва : Логос, 2012. 448 с.
11. Юдзіонюк Н. М. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в музично-інтерпретаційній діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спеціальність 13.00.04. Одеса, 2011. 21 с.

REFERENCES

1. Baidenko V. Y. Bolonskyi protsess: problemy, opyt, resheniya [Bologna process: problems, experience, solutions]. Moskva : Yssledovatelskiy tsentr problem kachestva podgotovki spetsyalystov, 2006. 190 p. [in Russian].
2. Bezemchuk L. V. Struktura pidhotovky maibutnoho vykladacha muzychnoho mystetstva do profesiinoi diialnosti v umovakh VNZ [The structure of preparation of the future teacher of musical art for professional activity in the conditions of high school. Yo]. *Molod i rynek* [Youth and the market]. 2014. № 10. P. 66-70 [in Ukrainian].
3. Bobliienko O. P. Formuvannia polikhudozhnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia muzyky u protsesi fakhovoi pidhotovky [Formation of polyartistic competence of the future music teacher in the process of professional training] : dys. ... kand. ped. nauk : spetsialnist 13.00.04. Vinnytsia, 2013. 258 p. [in Ukrainian].
4. Zavhorodnii P. O. Priorytetni napriamy formuvannia kompetentnosti maibutnoho vchytelia muzyky zasobamy muzychno-kompiuternykh tekhnolohii [Priority areas for the formation of the competence of the future music teacher by means of music and computer technologies]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii* [Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies.]. 2012. №7 (25). P. 233-239 [in Ukrainian].
5. Komarovska O. A. Mystetska osvita: hlybyna y bahatohrannist [Art education: depth and versatility]. *Mystetstvo ta osvita* [Art and education]. 2016. № 1 (79). P. 6-9 [in Ukrainian].
6. Lisovyi V. A. Mahisterskyi riven vyshchoi osvity yak osnova profesiinoho rozvytku maibutnykh fakhivtsiv muzychnoho mystetstva [Master's level of higher education as a basis for professional development of future specialists in music]. *Mystetstvo ta osvita* [Art and education]. 2018. № 1 (87). P. 6-9 [in Ukrainian].
7. Rastryhina A., Yanenko O. Suchasnyi format pidhotovky mahistra muzychnoho mystetstva [Modern format of master's degree in music]. *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii* [Aesthetics and ethics of pedagogical action.]. 2013. Vyp. 6. P. 145-155 [in Ukrainian].
8. Rudenka T. M. Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnykh fakhivtsiv mystetskykh spetsialnostei zasobamy art-pedahohiky [Formation of professional competence of future specialists of art specialties by means of art pedagogy] : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Zhytomyr, 2017. 237 p. [in Ukrainian].
9. Shamaeva R. M. Kreatyvnost v muzykalnoi kulture [Creativity in music culture]. Cheliabynsk, 2010. 171 p. [in Russian].
10. Sharypov F. V. Pedahohyka y psykholohyia vysshei shkoly [Pedagogy and psychology of higher school]. Moskva : Lohos, 2012. 448 p. [in Russian].
11. Iudzionok N. M. Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia v muzychno-interpretatsiini diialnosti [Formation of professional competence of the future teacher in musical-interpretive activity] : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk. : spetsialnist 13.00.04. Odesa, 2011. 21 p. [in Ukrainian].